

LJUBAV JE NAJBOLJI LEK

Kako su dva psa naučila jednog veterinara
šta su nada, poniznost i svakodnevna čuda

NIK TRAUT

Prevela
Branislava Radević-Stojiljković

■ Laguna ■

Naslov originala

Dr. Nicholas Trout

LOVE IS THE BEST MEDICINE

Copyright © 2010 by Dr. Nicholas Trout

This translation published by arrangement with Broadway
Books, an imprint of The Crown Publishing Group,
a division of Random House, Inc.

Translation copyright © 2010 za srpsko izdanje, LAGUNA

Posvećeno Sendi i Klio, Helen i Ajlin

**Iskustvo nije ono što se čoveku
dogodi; to je način na koji čovek iskoristi
ono što mu se dogodi.**

OLDOS HAKSLI

Sadržaj

Beleška pisca xi

1. HELEN 1
2. KLIO 17
3. DOM I BEZBEDNOST 32
4. NARUŠENI RAJ 47
5. BOGINJA LUNA I PREURANJENI SUD 57
6. SUŠTINA STVARI 82
7. JEDAN SASVIM OBIČAN DAN 91
8. PRE I POSLE 112
9. BITI IZOPŠTEN! 126
10. PAZI ŠTA ĆEŠ POŽELETI 138
11. SLUČAJNO OTKRIĆE 152
12. SKOK VREDNOSTI DEONICA 161
13. PRILIKA ZA PSA 178
14. DRUGA STRANA 183

-
15. TEŽAK POZIV 201
 16. DONJA CRTA 207
 17. IGRA ČEKANJA 219
 18. PRAVA STRANA KRIVINE 240
 19. SVE JE POVEZANO 251
 20. DAVANJE 259

Izrazi zahvalnosti 269

Beleška pisca

PRE TRIDESET godina, dok sam bio zaprepašćeni, zbunjeni tinejdžer, pomogao sam u oživljavanju beživotnog tela tek rođenog šteneta, grubo dopremljenog na ovaj svet posredstvom carskog reza. Za mene je to bio suštinski važan događaj, buđenje, ono što je u meni pobudilo san da po svaku cenu postanem veterinar. I nekoliko decenija posle toga još sam zatečen izlivom ushićenja koje me je tad obuzelo. Pokatkad je ono nametljivo kao kad vam zalupa srce dok otkrivete neku tajanstvenu bolest. Pokatkad pak može biti tanano, skriveno iza tajnovitog osmeha dok sa odstojanja posmatrate ponovni susret starca i njegovog četvoronožnog pratioca. Bez obzira na to kakav oblik poprimi, veterina opčinjava, a ja sam odavno njome začaran. Volim što ću, kad god to najmanje očekujem, začuti poznato brujanje koje me podseća da u lečenju bolesnih životinja ima neke magije.

U dvadeset prvom veku veterinari mogu pružiti kućnim ljubimcima naprednu medicinsku negu, ništa lošiju od dostignuća humane medicine, a u nekim slučajevima čak delotvornije nego kod nas. Ne govorim o običnoj zameni zgloba i

transplantaciji bubrega, već o genetičkom lečenju, primeni matičnih ćelija i vakcinaciji protiv raka. To se dešava upravo sada, a naučna dostignuća koja sve to omogućavaju obavezuju nas da to razumemo i poštujemo.

Na veterinarskom fakultetu, u crkvi naučnog metoda, zadojeni smo jevanđeljem racionalnog mišljenja i materijalnih dokaza. Uvek postoji logičko objašnjenje. U našem svakodnevnom sukobu između života i smrti nema mesta mogućnosti slučajnog otkrića. Kao i mnogi drugi iz mog bratstva, pio sam kul-ejd,* verovao u tu filozofiju, ali čim sam diplomirao, probudio sam se u stvarnom svetu medicinske varljive dvosmislenosti, svakodnevnih čuda, svakodnevne patnje i takvih životnih lekcija koje se ne mogu naučiti na predavanju ni iz udžbenika.

U prvoj knjizi *Reci mi gde boli* pokušao sam da uhvatim ritam, brzu smenu i uticaj svih novina u veterini, te da dovedem čitaoca na svoju stranu stola za preglede, pripovedajući o bitkama i radostima u nastojanju da izlečim životinje. I što je još važnije, nadao sam se da ću dočarati onu jednostavnu i preovlađujuću istinu da je snaga odnosa između čoveka i životinje ono što, i pored najsavremenije tehnologije i medicinskih dostignuća, opstaje kao nešto što je u lečenju najbitnije. Osećanja koja postoje između kućnog ljubimca i vlasnika možemo označiti nepodesnom i hladnom frazom kao što je „povezanost“, ali zarad onih među nama koji su ponizni pred zastrašujućom odgovornošću da tu povezanost održe u životu, možda bi trebalo da ih nazovemo onako kako ih vidimo. U suštini, naš profesionalni cilj je da popravimo i potkrepimo tu uzajamnu ljubav.

Veći deo onoga što sledi predstavlja pokušaj da dokumentujem neporecivu snagu te ljubavi, da saznam zašto je ona toliko delotvorna i da otkrijem sve ono što *nećete* pronaći u udžbenicima veterine, a na osnovu susreta s nekim izuzetnim ljudima

* Američko osvežavajuće bezalkoholno piće. (Prim. prev.)

i životinjama u razdoblju od dve godine. Ti vlasnici kućnih ljubimaca bili su ljubazni da mi dozvole pristup iza bezosećajnih pojedinosti primerene kliničke istorije i otkriju drugu stranu, *svoju* priču, pomažući mi da dokučim snagu odnosa koji žele da ponovo uspostavam. Njihov uvid služi kao podsetnik da se u većini slučajeva kućni ljubimac i vlasnik pojavljuju kao paket-aranžman i da povlastica staranja o životinjama ostavlja posledice koje daleko prevazilaze fizička ograničenja bolesnog tela prekrivenog dlakom, perjem ili krljuštima.

Jezgro ove knjige čine istinite priče o dve životinje, Helen i Klio, i njihovim izuzetnim ljudima. Nastavite da čitate pa ćete uvideti da nisam pristrasan. Bilo je mnogo lakših slučajeva za priču, mnogo izlečenih težih bolesti i uspeha od kojih mi dani-ma nije silazio osmeh sa lica. Međutim, probajte da pronađete sopstvene uspomene, da ih prosejete i proverite šta će stvarno preostati, pa ćete videti da ne ostaje ništa osim najviših visina i najdubljih dubina. Ove priče se seku u jednoj tački. Njihovi putevi su se slučajno ukrstili iz potpuno različitih svetova, jer su vlasnici potražili medicinsku pomoć veterinara koji sam sticajem okolnosti bio upravo ja. Na svu sreću, iako činim sastavni deo zapleta, moja uloga je tek sporedna. Lako je uočiti prave zvezde ove predstave.

Tamo gde je bilo moguće, pokušao sam da zadržim hronologiju najvažnijih događaja, sećanje sam dopunio podacima iz medicinske arhive, razgovorima sa kolegama, elektronskom poštom, razgovorima telefonom i s vlasnicima u četiri oka. U mnogim slučajevima važne događaje i pozadinu tih priča opisujem na osnovu činjenica i emocionalnih okolnosti, onako kako su mi poverene. Nipošto nisam nameravao da ovo bude naručena biografija i stoga je pretrpela uticaj *mog* tumačenja, slobode da se umešam kako bih praznine u priči popunio stručnim pretpostavkama i predočio nezabeležene razgovore, ali s

nepokolebljivom željom da ispričam u suštini istinitu priču o postojećim likovima, kako onim dvonožnim tako i četvoronožnim. U nekim slučajevima izmenjena su imena kućnih ljubimaca, vlasnika i veterinara, kao i ona njihova naročita obeležja, da bih im sačuvao anonimnost. Kod drugih je sačuvan pravi identitet.

Ako je životno putovanje neprekidno obrazovanje i ako se sve dešava s ciljem, ovo je moj pokušaj da prenesem ono što sam saznao. Tokom godina sam počeo da shvatam kako životinje u naš život ulaze spremne da nas uče i potpuno neopterećene nesposobnošću da govore, jer se odlikuju mnogim drugim sredstvima sporazumevanja. Od nas zavisi da li ćemo *osluškiavati* pre nego *čuti*, da li ćemo gledati više *u* nego *pored*. Da bismo razumeli, potrebni su nam privrženost, strpljenje i da povremeno imamo više vere, ali čak i cinik može često da odgonetne poruke kućnog ljubimca i shvati jednostavnu a ipak neizbrisivu poruku. Što se mene tiče, ti posebni slučajevi govorili su jasno i glasno, pružajući mi nezaboravnu lekciju o nadi, velikodušnosti i neverovatnoj sposobnosti ljudi i životinja da jedni drugima otvore srce.

LJUBAV JE NAJBOLJI LEK

1

HELEN

U RESTORANU su izgledali kao najobičniji par, uživali su u večeri, opušteni u pauzama razgovora, što je jasno govorilo o njihovom dobrom odnosu. Međutim, Ben se usredsredio na ono neizgovoreno, na talase rasejanosti što poigravaju na Ajlininom licu, na to što bezbedno pribegava neodređenim temama – najnovijoj narudžbini koju je dobio, predstojećoj izložbi u Kaliforniji, grimasama njihovog voljenog psa, njufaundlenderke Didi, koja je strpljivo čekala da krenu kući. Znao je šta je zapravo Ajlin imala na umu, ali s tolikim bračnim stažom naučio je da će njegova žena progovoriti o onome što je muči kad za to dođe vreme.

A napolju, pred restoranom, stajalo je stvorenje koje je čekalo u senci. Ovu životinju su odvajkada zanimala samo određena ljudska bića – ona s hranom – i kao većina primeraka njene vrste najviše se oslanjala na vođstvo čula mirisa dok je birala metu. Ali, te teške noći bez oblaka ledeni vazduh će je prinuditi da se pouzda u nagoveštaje čula vida, tragajući za žrtvama prijateljskog, pristupačnog držanja, koje po mogućstvu nose vrećicu ostataka večere za psa.

Vremešni muž i žena vukli su se prema kadilaku pobelem od mraza kao par kraljevskih pingvina. Po svim merilima delovali su prijateljski, izgledali su saosećajno i u ruci su nosili tu veoma važnu kutiju od stiropora. Tad je žena progovorila, i njen piskav glas i nepopustljiv ton primorali su stvorenje da se povuče pred tiradom o nehajnoj kelnerici, bajatom hlebu i preskupom glavnom jelu, dok se njen muž zadovoljio time da joj rasejano odobrava, kažiprstom čačkajući i vadeći parčice mesa zaglavljene između teško dostupnih kutnjaka.

Odmah pored njih gakale su žene od dvadesetak i kusur godina, smejući se i vičući, zabacujući se unazad i povijajući napred, a alkohol, visoke potpetice i crni led dopunjavali su im zabavu dok su se, njih pet jedna uz drugu, ruku podruku teturale na klizavom asfaltu. Bez sumnje su vežbale za božićno slavlje u kancelariji koje će biti održano sledećeg meseca. Samo je jedna od ovih spajsica imala normalan izraz lica i, srećom, upravo je ona držala ključeve od kola.

Bio je tu i jedan muškarac u kicoškom odelu s kravatom, u društvu privlačne žene u farmerkama koja nekako nije išla uz njega, oboje zbunjeni u potpuno ledenom mraku. Ona je stajala pravo, skupljenih nogu, obgrlivši samu sebe, napeta kao bubanj, nepristupačna za njegovo usiljeno ćaskanje, izvežbani uvod da prikupi hrabrost i povije se napred nadajući se poljupcu, ali je ona prozrela pokret i uljudno se nasmešila pružajući mlitavu ruku da se rukuje. Taj trenutak je bio dovoljno rečit – ne, hvala. Još jedan propao sastanak naslepo, još jedan telefonski broj koji će blokirati na identifikatoru poziva.

Momak koji se uputio ka kamionetu ranije se već susreo s tim stvorenjem i možda ju je baš to što ga je prepoznala navelo da istupi iz senke, dok nije otvorio suvozačka vrata pa se kroz ledeni noćni vazduh prolomila bujica psovki. Te reči joj ništa nisu značile, ali su njihova jačina, odsećan ton i žestina zvučale

kao udarac. Strugača leda mu nije bilo u pretincu za rukavice gde je mislio da ga je ostavio, pa je morao da navuče manžetu tople, zimске košulje na šaku i skine sloj leda koji se nakupio na vetrobranskom staklu.

Tada su se pojavili Ben i Ajlin i uputili se ka malom terencu u najdaljem uglu parkirališta. Uprkos tome što nisu nosili kesu sa ostacima za pse, govorom tela slali su ispravne signale. Koráčali su sporo, on ju je zagrlio oko ramena, pognuta glava mu se njihala tridesetak centimetara iznad njene, pa se videla krupna šaka kako je smirujuće stiska.

„Nešto si mi mnogo tiha“, rekao je Ben. „Jesi dobro?“

Ajlin je podigla pogled i pokušala da u glas unese vedrinu.

„Dobro sam“, rekla je i dodala: „Baš sam razmišljala o Helen. Znaš, nedostajace mi.“

Ben je klimnuo glavom ali je i dalje ćutao, gledajući je kako se trudi da pronađe prave reči.

„Hoću reći, kao da nije imala čudesan život. Devedeset dve godine – troje dece, devet unučadi, dvadeset jedno praunuče. Nezavisna, odlučna i samouverena sve do samog kraja i umrla je spokojno u snu. Šta bi čovek još mogao poželeći?“

Ben je skupio usne, držeći ritam s njenim promišljenim, kratkim korakom i iznenađen što nisu na to došli dok je jeo glavno jelo koje se sastojalo od domaćih njoka. Već se bio pripremio da razgovara o smrti Ajlinine poslednje žive bake Helen, da bi zastupao mišljenje o neizbežnom i nepredvidivom gubitku, o tome kako gubitak ume da izazove osećanje nepravde i besa u onima koji ostaju. Ali, jasno je mogao videti da je tuga jedino osećanje koje je naviralo u krupne plave oči njegove žene.

„Tvoja baka je bila velika dama i ako me je Ma ičemu naučila“, Ben je razvukao glas *a* kao doživotni navijač *Red soksa* iz južnog Bostona, „to bi svakako bilo da se ne predajem patnji zbog njene smrti. Ne zaboravimo da je Helen bila dostojanstvena

starica koja je othranila tri generacije nepokornih dečaka s reči: 'Ne dolazite da mi plaćete kad postradate!'

Ajlin se nasmejala nesputanim osmehom olakšanja.

„Potpuno si u pravu“, rekla je slušajući kako joj se u mislima gubi odjek poznatog Heleninog kreštavog glasa. Ona s ljubavlju pogleda muža zbog njegovog dara da uvek pronađe prave reči i zbog zadovoljstva koje se očitivalo na celom njegovom licu zato što je to učinio.

„Hvala. I hvala ti još jednom na večeri. Bila je divna.“

„Nema na čemu“, rekao je Ben, cmoknuo je u obraz pa se odmakao i pritisnuo ključ od kola, a svetla na terencu zatrepe-riše u očekivanju njihovog dolaska.

Uvek kavaljer, prišao je sa suvozačke strane i otvorio vrata. Imao je vremena da se teatralno savije u pasu i zamahne rukom pre nego što je glasno, nekontrolisano kriknuo pošto mu je s leve strane u periferno vidno polje ušlo nešto malo i crno što se kretalo velikom brzinom i ustremilo pravo na njegovu ženu.

Malo kasnije će pokušati da opravda svoju iznenadnu reakciju kriveći loše osvetljenje, noć bez meseca, odsustvo uličnih lampi, kratkovidost i potrebu za novim receptom za kontaktna sočiva. Spomenuće svoj detinji strah od medveda, kratkotrajni utisak da je u pitanju skrivena, možda pobesnena zver čija je brzina nagoveštavala usmerenost na metu i nameru da naudi. I konačno će tvrditi da je, s obzirom na sva ograničenja, kontrolisani krik bio najviše što je mogao da učini pokušavajući da nekako upozori ženu.

„To je samo pas“, rekla je Ajlin, bez oklevanja čučnuvši da bi se pozdravila kako treba. „Šta si ti pomislio?“

Pošto je sa uzdahom rekao: „Gospode bože“, Ben se odvojio od haube automobila uz koju se priljubio.

„Samo sam video nešto crno kako se približava niotkuda“, rekao je prilazeći bliže.

Činilo se da ga Ajlin ne čuje, usredsređena na tešenje drhtave krznene lopte pred svojim nogama.

Kuja se kretala kao navođeni projektil koji traga za toplotom, vrpoljeći joj se oko cevanica, mašući repom i uvijajući se od uzbuđenja, očigledno izbezumljena od ushićenja zbog susreta sa čovekom. Čim se sagnula da je pomazi, Ajlin je osetila nejednake kudrave čvorove od dlake, ućebano, zaleđeno krzno što joj visi s tela, kao i masnu prljavštinu kako joj se cedi na vrhove prstiju. Pas se hitro pridigao na zadnje noge i oslonio joj se na leđa, mlitavih velikih prednjih i razmaknutih zadnjih šapa, opušten, preklinjući da ga pogladi po stomaku ili da ga počese po teško pristupačnom pazuhu. A kad se Ajlin povinovala, pas je sklopio oči i zacvokotao zubima, kao da Morzeovom azbukom otkucava „Hvala“.

„Koje je on rase?“, upitao je Ben.

„On je“, odgovorila je Ajlin, „ona, a ona je, ako se ne varam, američki koker španijel.“

Dok je Ajlin govorila, trenutna promena njene pažnje podstakla je psa da se vrati na sve četiri, i dalje pomamno zahtevajući telesni dodir, rijući kratkom njuškom kao iskusni provan-salski lovački pas koji je osetio miris divlje gomoljike.

Ben je posmatrao svoju ženu kako obema rukama podiže glavu psića nežno je ljuljuškajući dok mu se teške opuštene uši klata u zagrljaju, kako je zatvorila oči izgovarajući umirujuće reči, i video je strpljivost i snagu njihove povezanosti, video da je električno kolo zatvoreno i shvatio šta ga je zadesilo. Dobro je poznao Ajlin, njenu saosećajnost i slabost prema životinjama, te je sasvim jasno video kuda to vodi.

Ben je sebe smatrao dobronamernim ljubiteljem životinja budući da je odrastao uz sve vrste ljubimaca: ptice i konje, mačke i pse. Međutim, tokom proteklih pet godina bio je privržen crnoj njufaundlenderki teškoj sedamdeset kilograma kojoj su

dali ime Didi. Krupna kao kuća, Didi je bila pravi avion od psa, ispunjavajući im sobe svojim prisustvom i srca jednostavnom životnom radošću. Ben je uživao u jednostavnim zadovoljstvima života sa svojom šašavom njufi. Od svih pasa koje je sreo, ovaj gorostas se po nečemu izdvajao, ta zavodnica medvedeg zagrljaja – stalno se vrteći oko vas pošto vas je samosvojnim karakterom primorala da shvatite kako ona s vama deli prostor, a ne obratno. Međutim, ovde, pred njegovim nogama, nenadano i spontano, pas potpuno drugačije rase zapalio je u očima njegove žene uznemirujuću iskru. U poređenju sa onim kod kuće, ovo je bilo stvorenje koje je, bez obzira na veličinu, bilo pomalo uzrujano i prilično jadno. Ni on ni Ajlin nikada nisu pomišljali na to da nabave drugog psa. Zašto bi? Didi je igrala ulogu psa kako se samo poželeti i očekivati može. Osim toga, trebalo je razmotriti osnovna praktična pitanja – pseću hranu i troškove za veterinara – a ko zna i kako bi se ovaj koker španijel slagao sa drugim psima? Ako ništa drugo, a ono iz razboritosti i lojalnosti prema voljenoj Didi, bilo bi prikladno pokazati izvesnu dozu uzdržanosti, mada bi to zahtevalo diplomatiju, a svakako i oprez.

„Sigurno pripada nekome“, rekao je Ben, više izričući stav nego postavljajući pitanje.

Ajlin je opipala psa oko vrata.

„Nema ogrlice ni priveska.“

Podsticala je psa da se preturi i hitro je ponovo nagrađena pokoravanjem i željom da joj se ugodi.

„I ne vidim ni traga tetovaže.“

Ben je čučnuo i počeo kao psa po trbuhu tragajući za tetovažom na goljoj koži prepona. Ništa sem sloja nečeg što je izgledalo kao motorno ulje. Pod rukom je osetio i naslage sala na psećim bokovima.

„Pa, ko god da joj je vlasnik, stara se da je dobro nahrani. Ne nedostaje joj izolacionog materijala.“

„Hvala bogu“, rekla je Ajlin, pomalo odbrambeno, iznenađena muževim nedostatkom plemenitosti i pristojnosti. „Mraz je.“ Pogledala je u Bena.

„Idi i raspitaj se da li pripada restoranu.“

Ben se lako uspravio u stojeći položaj.

„Šta, sad?“ Osetio je da mu jadikovka u glasu ne ide u prilog. Opredelio se za drugačiju strategiju. „Slušaj“, rekao je, „to je sigurno pametan pas. Zna šta radi čim te je otkrio. Pronaći će put do kuće bez problema.“

Ajlin nije obraćala pažnju na njega i podigla je psa.

„Dodaj mi ključeve. Zagrejaću džip dok se ne vratiš. Ako se smuca po ovom parkingu, velike su šanse da neko ko ovde radi zna čija je.“

Smešila se, uživajući u ovoj maloj drami, u prilici da učini dobro delo, znajući da će se on predati čim ona otvori šaku i uzme ključeve, i posmatrala ga je kako odlazi putem kojim su došli.

„Zaključaj dok se ne vratim“, rekao joj je preko ramena ne očekujući odgovor.

BEN je video da su svetla u glavnom hodniku prigušena, ne bi li odvrtila zakasnele goste, još pre nego što se uhvatio za kvaku ulaznih vrata i ustanovio da su zaključana. Mario zatvara u deset, što je belim slovima bilo i ispisano s druge strane stakla; njegov ručni sat je pokazivao devet i pedeset sedam – što je bilo dovoljno opravdanje da odlučno zakuca i prizove gazdu. A onda je začuo ženski smeh koji je dopirao odnekud pozadi i okrenuo se u pravcu odakle se čuo zvuk. Možda španijel pripada vlasniku ili nekom ko je iznajmio sobu iznad

restorana, nekome ko zna da mu je pas dovoljno pametan da se ne udaljava mnogo od zgrade.

Iza restorana Ben ugleda ukočene obrise dve osobe u belim pamučnim jaknama. Stajale su po strani, pored velikog kontejnera za smeće i razgovarale – muškarac što izvodi neku lakrdiju i žena koja se izazovno kikoće – crveni žar njihovih cigareta poskakivao je u mraku, jako iskreći od usta do pojasa i ponovo do usta, i baš pre nego što je do njih stigao, kao munja ga je prostrelilo jedno sećanje. U deliću sekunde na ekranu pamćenja ugledao je Diznijev crtani film *Maza i Lunja*, onu scenu u kojoj dva psa uvlače istu nit špageta, žvaćući je svako sa svog kraja sve dok se nisu nespretno poljubili, dok im crnomanjasti konobar s jakim akcentom dubokim glasom peva serenadu *Bella Notte*. Bena je najednom obuzela neverica pred neverovatnom pomišlju da prati tragove kokera lualice do zadnjeg ulaza u italijanski restoran.

Kad se primakao, Ben je uočio ženu u mlazu svetlosti što se prosipala kroz otvorena kuhinjska vrata. Uz uniformu kuvarice, nosila je i crvenu maramu da pokrije kosu. Srdačno je udarila prijatelja u rame.

„Izvinite, da ne znate možda da li je neko izgubio psa?“

Kuvaričin prijatelj, mladić od možda devetnaest ili dvadeset godina, gladio je kozju bradicu koja kao da mu je tek izrasla, uživajući u tom novom osećaju na licu i napipavajući njene obrise kao da hoće da se uveri da je i dalje tu. Još jednom je brzo povukao dim pre nego što je upitao: „Koje je rase pas?“

„Koker španijel“, odgovorio je Ben. „Crni. Ženka.“

Učinilo se da mladić pažljivo razmatra pitanje pre nego što je povukao poslednji dim kao da je u pitanju džoint, praveći grimasu i zadržavajući dah da bi onda brzim pokretom odbacio opušak u noć.

„Ne“, rekao je odmahujući glavom. „Za sve vreme otkako ovde radim, nisam video nijednog jedinog psa.“

„A otkada ovde radiš?“, upitao je Ben, misleći na sedmice, možda i mesece, ali uveren da mladić nije dovoljno star da bi tu radio godinama.

„Od šest sati večeras“, rekao je mladić, pljesnuvši pomoćnicu koja se nasmejala kao po komandi. „Ovo mi je prva noć na ovom poslu.“

Ben se slabašno nasmešio, umorno nahirivši glavu.

„Možda bih mogao da pitam nekog drugog u restoranu.“

Gospođica Marama je konačno došla sebi.

„Nema potrebe“, rekla je. „Znam o kom psu pričate. Pitom, debeo, voli da krade.“

„Baš taj.“

„Redovno se pojavljuje, uvek svrati, čeka pored zadnjih vrata, traži ostatke hrane.“ Okrenula se prema mladiću.

„Ako te glavni kuvar ikada uhvati da je hraniš, pripretiće ti otkazom čim te bude spazio da to radiš, iako smo ga svi već videli da je i on hrani.“

Zatim se okrenula prema Benu.

„Znate, restorani i psi lualice ne idu baš jedno s drugim. A ako ga budete pitali, šef kuhinje će pomisliti da ste sanitarni inspektor pa će reći da ga nikad nije video.“

To objašnjava naslage sala na bokovima, pomislio je Ben pre nego što je upitao: „Pa, odakle je onda?“

„Nemam pojma. Ali ovo mesto se nalazi bogu iza leđa, na prometnom autoputu. Najbliža kuća je udaljena osamsto metara u onom smeru.“ Palcem je pokazala iza ramena. „Stoga, ako luta tako daleko, tako često, mora da je kod kuće niko ne hrani. Zašto bi inače dolazio ovamo?“

KAD se Ben vratio, kola su bila obavijena dimom iz auspuha dok je motor radio pri malom broju obrtaja, a prozori su

bili zamagljeni kao krigle s hladnim pivom. Lupnuo je po vozačevim vratima, čuo zvuk otključavanja centralne brave i hitro uskočio u topla kola.

Čim je seo, zapahnuo ga je jak miris, smrdljiv i oštar, obično svojstven divljim životinjama. Ben je uočio da na suvozačkom sedištu pored nema njegove žene. Okrenuo se i preko ramena je ugledao kako sedi pozadi s novom psećom prijateljicom, a kuja nije ležala na izlizanoj tkanini zadnjeg sedišta, već se umesto toga pručila preko posebnog kariranog vunenog ćebeta, ćebeta namenjenog odanoj njufaundlenderki koja će ih spremno pozdraviti čim stignu kući.

Ajlin je možda pomislila da njen muž traži prave reči, reči prekora zbog privremene izdaje njihove drage Didi pošto joj je ovaj mali nametljivac, ovaj dlakavi probisvet, preoteo omiljeni vuneni pokrivač za put. U stvari, on se gušio od prodornog zadaha koji se širio sa zadnjeg sedišta.

Nalik vreloj vodi koja iz listića čaja izvlači aromu, kruženje toplog vazduha kroz kola doveo je do toga da se izobilje mirisa ubogog stvorenja pretvori u neprijatan, jak i nepopustljiv smrad.

Ben je podigao hladne ruke prema licu i pokrio nos.

„Reci mi da i ti ovo osećaš“, rekao je.

Ajlin je pognula glavu i zakolotala očima.

„Treba samo da se okupa, to je sve.“

Zamahnuo je šakom pred nosom. Smrad je bio prodoran i zreo, mešavina jakog, kiselog zadaha divlje životinje i oporog strujanja smrdljivog psećeg daha.

„Misliš na kupanje poput nuklearne dekontaminacije Meril Strip u filmu *Silkvud*?“

Ajlin je nabrala obrve i rukama pokrila uši kuji kao da je šteti od neprijatnosti.

„Baš nas briga za tebe. Šta su rekli?“

„Rekli su da ne živi ovde. Ali stalno svraća i traži hranu. Ne znaju odakle je.“

Ajlin je usnama napravila nekakav izraz između durenja i namrgođenosti, a koker španijelka je, izgleda, osetila njenu zabrinutost, a potom i potrebu da potvrdi svoje prisustvo, pa se pridigla sa ćebeta i ušunjala joj se u krilo.

Dok je posmatrao Ajlin i psa, Ben je osetio da je između njih troje nastupio trenutak „šta sad?“. Bilo je već vrlo kasno i nije se mogao oteti utisku da smrdljivi uljez u kolima, sve više liči na strica koji se predugo zadržava na slavlju za Dan zahvalnosti i koji, pa bio on i nežan, baš kad ste pomislili da će zatražiti kaput, zatraži da mu skuvate još jednu kafu!

Ali onda je pogledao svoju ženu i shvatio nedoumicu ispisanu na njenom licu. Ajlin je ponovo istupila i preduzela prvi korak bez prethodnog odlučivanja ili rasprave jer je pravi potez upravo onaj koji preduzmeš odmah.

„Šta misliš?“, upitao je Ben sa smeškom pa dodao: „Ili, da kažem, šta misliš da bi trebalo da *učinimo* sa psom?“

Ajlin je u njegovim očima pročitala početak prećutne saglasnosti i u znak zahvalnosti klimnula je glavom.

„Pa, ne možemo ovde da je ostavimo. Tu će umreti od hladnoće.“

Ben pomisli kako Ajlin ima pravo, ali prema onome što je on čuo, ovaj pas je redovno dolazio tamo po hranu. Keruša je dovoljno stara da je već prebrodila najmanje deceniju oštih zima, daleko hladnijih nego što je ova noć. Bez teškoće bi pro našla put do kuće. A onda, opet, bilo bi pogrešno izbaciti je iz kola i prepustiti je samoj sebi pošto ju je okrznila toplinom i nežnošću.

„Šta ako je neko traži?“, upitao je.

Ona nije oklevala.

„A šta ako je ne traži? Šta ako su je ko zna kad izbacili na najbližem parkiralištu i nastavili svojim putem. Šta ako su je ostavili da se snalazi sama?“

Ben se stisnutom pesnicom zamišljeno kucnuo po donjoj usni pre nego što se na sedištu okrenuo napred, privezao pojas i pokrenuo vozilo unazad.

Ben je zaustavio kola, ubacio menjač u prvu brzinu i rekao: „Moramo se uveriti da postupamo ispravno.“

KRENUVŠI u smeru koji im je pokazao glavni kuvar, Ben je vozio osamsto metara pustim magistralnim putem u potrazi za najbližim naseljem i kad se posle nepreglednih gustih šuma Masačusetsa iznenada pojavilo savremeno naselje, Ben je skrenuo desno, u talasasto iskrčeno zemljište kao posuto modernim zgradama.

„Ovo mi ne izgleda kao pravo mesto“, rekla je Ajlin.

Kuće behu podignute iza ogromnih, pravougaonih travnjaka tako uredno prekrivenih mrazom da se činilo da ga je nanela ljudska ruka, kao savršeno zategnuta bela posteljina. Sve su imale garaže za dva ili tri vozila pa su trotoari i kolovozi bili prazni i nikoga nije bilo na vidiku, tek bi se tu i tamo upalio poneki reflektor pošto bi njihovo vozilo, koje je milelo, aktiviralo senzore osetljive na pokret.

„Slažem se“, rekao je Ben, gledajući levo-desno, ne mogavši da pronađe nijedan zalutali list koji bi obezvredio napore profesionalnih ekipa za uređenje okoline. „Bez namere da omlažavam tvoju malu prijateljicu, ali nekako je ne vidim na slikama iz porodičnih albuma ljudi koji žive u ovim kućama.“

Put je vijugao kroz naselje i završavao se pred znakom „stop“ gde je Ben odlučio da skrene ulevo nadajući se da će pronaći put nazad ka autoputu. Ajlin je podstakla španijelku da joj se popne

na krilo i pogleda kroz prozor, kao da bi mogla da dokuči pravi put i pokaže ga repom poput naprave za traganje.

Ben je pogledao u retrovizor i uhvatio sliku njih dve na povremenoj slaboj svetlosti uličnih lampi. Ajlin, ravnodušna prema zadahu malog psa i užasu onoga što mu se raspadalo u ustima, bila je živahna i ohrabivala je kuju, pokazujući prstom mesta pored kojih su prolazili, kao da obilaze glavni grad.

Kako se put sužavao, kuće su se menjale – pojavljivali su se rtovi i imanja, podignuti rezervoari za vodu, ograde od letvica koje su vapile za bojom. Ben je usporio kad je spazio naročito oronuli primerak građevine viktorijanskog kolonijalnog stila.

Nekoliko olupina na balvanima bilo je razbacano po prednjem travnjaku gde je bilo više zemlje nego trave. Trem koji je obavijao kuću urušio se na jednom uglu, a pod se naherio pod opasnim uglom hičkokovske kamere. Plavičasta svetlost televizora probijala se kroz razmak između dopola navučenih zavesa, a prošlogodišnje božićne lampice u obliku ledenica još su visile, neupaljene, sa trošnog oluka. Ali ono što je privuklo Benovu pažnju baš na ovo imanje bilo je podnožje garaže za jedna kola. U dnu zida, sa strane, prosečen kroz aluminijumsku oplatu s koje se ljuštila boja, nalazio se otvor za psa, s vratancima od crne gume.

Ben je preko ramena bacio pogled na Ajlin i psa, i zapitao se da li je španijel Zlatokosa, kojoj vratanca odgovaraju po veličini. „Ova kuća možda odgovara ovom psu“, pomislio je.

„Šta je to?“, upitala je Ajlin.

Ona očigledno nije primetila prolaz i vratanca na ulazu u garažu. A onda, opet, može biti da Ben uopšte nije u pravu. Izgleda da pas nije pokazivao nikakav znak prepoznavanja, nije se oglasio, osim ako iznenadna mirnoća nije bila znak upozorenja i podsticaja da nastavi da vozi.

„Ništa“, rekao je Ben. „Nastavimo još malo.“

Dvesta metara dalje niz put Ben je primetio da se nešto brzo kreće. Usporio je, uveren da je u pitanju neka divlja životinja, ali poslovični jelen pred farovima bila je u stvari žena umotana u debeli zimski kaput, s vunenom skijaškom kapom i parom zadihanih mopsova na povocima s trakom koja se uvlači. Nije bio načisto da li je ženi bilo neprijatnije što je uhvaćena kako vadi karamele tutsi rol i krišom ih stavlja u kesu za skupljanje psećeg izmeta ili zbog toga što se jedan član psećeg para posrao na komšijinom travnjaku pred kućom.

Terenac se zaustavio pred nje, Ben je spustio prozor i otkrio da Ajlin pozadi čini to isto.

„Izvinite“, rekla je Ajlin. „Žao mi je što vas uznemiravam tako kasno noću, ali sam se pitala da li znate ovog psa.“

Ajlin nije morala da natera španijelku da se pokaže na prozoru jer se ona uspravila na zadnje noge čim je prozor spušten i isturila glavu u noć kao gladno dete koje naručuje hranu u kiosku s brzom hranom. I tada je, prvi put u njenom prisustvu, španijelka zalajala. Teško je reći da li je to bilo izazvano prepoznavanjem ili potrebom da ženi i psima pokaže da je to njena teritorija i da ima nameru da je odbrani, tek poletno je digla zadnjicu i uspravila patrljak repa, ponovo odsečno dva-put zalajavši.

Oba mopsa su piljila u španijelku, pa je jedan od njih, onaj povučeniji, uzvraćao pozdrav, dok je njegov prijatelj usredsređeno zadnjim nogama grebao paralelne brazde po smrznutom tlu.

Žena je prišla prozoru na kojem je bila španijelka i slobodnom rukom nagonski posegnula da pomazi psa.

„Gde ste je pronašli?“, upita žena.

„Dole, kod Marija“, odgovorio je Ben. „Lutala je po njihovom parkiralištu.“ A u međuvremenu, pomisli: Rekla si *nju*. Tek tako si pogodila?

„Mislili smo da je možda zalutala, otišla u potragu za hranom“, rekla je Ajlin. „Usput nema mnogo kuća. Mislili smo da neko možda zna kome pripada.“

Žena se još malo pognula, prišla još bliže. Činilo se da ne žuri i Ben je osetio kao da ga ispituje – gusta crna kosa, brižljivo doterana brada, vunena jakna. Verovatno ga je procenila pre kao nastavnika u srednjoj školi nego kao uvaženog mesnog umetnika. Onda se okrenula ka Ajlin – lepoj ženi rideplave kose – i Ben je znao da će je iznenaditi one krupne plave oči što zrače iskrenom brigom za malog crnog psa, srećnog što joj je u krilu.

Izenada, pažnju gospođe sa mopsovima privuklo je nešto drugo na zadnjem sedištu i Ben je pratio njen pogled, uperen ni manje ni više nego na čebe za psa. Ono je bilo prekriveno Didinom crnom dlakom i na osnovu njene dužine bilo je očigledno da čebe ne pripada malom crnom psu koji joj je njuškao lice.

Glasno usisavši vazduh kroz zube, gospođa s mopsovima je odgovorila: „Jok“, nedvosmisleno konačno. „Nikad ranije nisam videla tog psa.“ A potom je dodala, kao da bi to moglo biti važno: „Niko ovde u kraju nema španijela.“

Brzo je potapšala psa po glavi, i sa osmehom rekla: „Žao mi je“, pa odvušla mopsove u mrak iza džipa.

NIJEDNO od njih dvoje nije progovorilo i za manje od jednog minuta vratili su se na autoput pa su morali da odluče šta dalje. Duboko u duši, ni Ajlin ni Ben nisu poverovali ženi sa mopsovima, ubeđeni da su u njenom odričnom odgovoru oboje čuli istu poruku – da Helen, čak i ako ima dom, zaslužuje mnogo bolji. Više nije bilo svrhe da Ben dalje razmišlja o tome pošto je Ajlin krenula u akciju.

Dao je levi migavac i ubrzao, a Ajlin se naginjala napred na sedištu da bi stegla Bena za rame, znajući da je krenuo nazad, pored restorana, pa kući.

„Znaš, ipak ću pokušati da otkrijem kome pripada“, rekla je.

Ben je podesio svoj položaj da bi mogli da vide jedno drugo u retrovizoru i ona je primetila njegov smešak.

Zavalila se na sedištu dok je pas bukvalno zaspao u njenom krilu.

„Zaista ima neke zanimljive crte“, rekla je Ajlin.

„Pored dara da ponjupa sve što nađe.“

Nasmejala se.

„Ako luta ulicama proseći hranu, zasigurno je borac, zar ne? Pas koji preživljava, pobednik, naprasit i odlučan. Hoću da kažem, zapažaš li izvesnu sličnost u tim kratkim šiškama? Podseća li te na nekog?“

Ben je pogledao u retrovizor i svetla kola s kojima su se mimoilazili omogućila su mu da vidi svoju ženu kako rukom mazi usnulog psa. Odmahnuo je glavom, pretvarajući se da ne zna, nagrađen trenutkom oduševljenja pre nego što se izgubila u tami i rekla: „Mislim da bi trebalo da je nazovemo Helen.“

2	KLIO
---	-------------

BROJNI su razlozi zbog kojih mnogi od nas odluče da život podele s kućnim ljubimcem – to je savršen protivotrov za usamljenost i pruža neiscrpan izvor smeha i izvesnost nepokolebljivog prijateljstva, a mnogi od nas su uvideli i kako kućni ljubimac može upotpuniti osećaj porodičnog zajedništva. Ma kakav bio razlog, nešto škljocne i razvije se u prateću pojavu zvanu ljubav. Najčešće je vremenski okvir te povezanosti kratak, možda čak i trenutnan. Možda se upravo tako uspostavio naročit odnos između Sendi Dejvis i neobičnog minijaturnog pinčera zvanog Klio. Jer se ta ljubav razvijala preko četrdeset godina.

Sendi je odrasla u seoskoj oblasti Ontarija, u Kanadi, kao posleratno dete, ridokosa devojkica pegavog lica koju je majka često žigosala kao „najveće razočaranje u životu“.

„Trebalo je da budeš dečak“, govorila joj je majka gotovo uvređena, kao da je žrtva nekog žalosnog nesporazuma. „Ne devojkica. Nikada nisam želela devojkicu, smišljala sam ime samo za dečaka. Palo mi je na pamet ime Majkl Ešli. Trebalo je da budeš Majkl Ešli. Majkl Ešli je trebalo da mi bude sin.“